

'Âşıklar Ölmez'

Dr. Sezai Küçük

1967 yılında Yeşilhisar-Kayseri'de doğan Küçük, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tasavvuf Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans ve Doktorasını tamamladı. Halen Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yapmakta ve Temel İslam Bilimleri Bölümü Tasavvuf Anabilim Dalı Başkanlığını yürütmektedir.

İlâhî denilen hayat sermayesi başta insan olmak üzere bütün canlılar için sınırlı bir zaman olarak Allah tarafından belirlenmiş ve her canlının bu vaktin bitiminde ölümle yüz yüze geleceği beyan edilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de bu gerçek "*Her canlı ölümü tadacaktır*" (Âl-i İmran, 3/185; Enbiyâ, 21/35; Ankebut, 29/57) ayetiyle üç kez tekrar edilmiştir. Diğer canlılar için ölüm, canlının hayati fonksiyonunun sona ermesidir fakat söz konusu ruhan ve bedenden müteşekkil insan olunca ölüm, ruhun bedenden ayrılmasıdır. Âdemoğlunda doğum, ruhun bedene düşmesiyle vuku bulmuş bir hadise iken ölüm de ruhun bedenden ayrılması ile gerçekleşen bir durumdur.

Yaşamının karşılığı olarak Kur'an'da geçen ölüm; yirmi bir ayette imâte (canlının hayatına son verme), on iki ayette teveffî (ruhunu alma), iki ayette kaza-i mevt (birinin ölümüne hükmedip bunu gerçekleştirmek) kavramlarıyla ifade edilmiş ve bu fiiller Allah'a ve meleklerle nispet edilmiştir. Hadislerde de ölüm aynı kavramlarla ele alınmakla birlikte, bu kavramlara kabz (canlının ruhunu alma) kavramı da ilave edilmiştir. Canlının hayatına son verme fiili olan ölüm hadislerde de çok defa Allah'a, bazı yerlerde mutlak manada meleğe veya Azrâil'e izâfe edilmiştir. Bütün bu ayet ve hadislerde geçen asıl vurgu ise "Yaşatan ve öldüren Allah'tır" gerçeğinin yer almasıdır. Bu sebeple

İslam'a göre insan iradesinin dışında vuku bulan bu fiilin gerçekleştirilmesi Allah'a nispet edilmiş ve Cenâb-ı Hak bu fiili görevlendirdiği melekler vasıtasıyla icra etmektedir.

İnsan ruh ve bedenden oluşan bir varlıktır. Ruh ile yücelik âlemine, bedeni ile de aşağı âleme mensuptur. Beden maddidir, topraktan gelir, yine toprağa gider. "*Sizi ondan (topraktan) yarattık, oraya döndüreceğiz ve bir kez daha sizi ondan çıkaracağız.*" (Taha, 20/55). Ruhun kaynağı ise ilâhidir. "*Ben O'na ruhumdan üfledim*" (Hicr, 15/29; Sad, 38/72; Secde, 32/9) ayeti ile Allah Teala bu nefhanın ilâhi ve rabbanî olduğunu beyan etmiştir. Bu ilâhi nefhaya "Rabbânî Lâtife", "İlahî Cevher", "İlahî Nûr" gibi isimler de verilir. Bazen buna nefis veya nefsi zekiyeye, kalb, ruh ve akıl da denilmiştir. İnsan hayvanlarda olan candan farklı bir cana yani bir ruha (ilâhî nefha) sahiptir ve insanı hayvandan farklı ve ona üstün yapan da bu manevi cevherdir.

Her şey yani beden ve ruh aslına dönecektir. Beden aslı olan toprağa, ruh ise "*Biz Allah'a aitiz ve yine O'na döneceğiz.*" (Bakara, 2/156) ayetinin gereğince Allah'a dönecektir. Bedenden ayrılan ruhu sefere çıkan bir gemi olarak göreceğ olursak ruh bir limandan kalkan gemi misali sefere çıkmakla ölümü tatmış olacaktır. Yahya Kemal'in "Sessiz Gemi" şiirinde dediği gibi:

"Artık demir almak günü gelmişse zamandan

Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.

Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol;

Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol."

Yaratılan her şey fani yani ölümlüdür. "*Yeryüzünde olan her şey fanidir*" (Rahman, 55/26) "*Baki olan sadece Allah'tır.*" (Rahman, 55/26), "*O, ölümsüz bir diridir.*" (Bakara, 2/255; Al-i İmran, 3/2; Taha, 20/111) Beka ve ölümsüzlük, O'na özgüdür. (Furkan, 25/58). Ölüm her canlı için kaçınılmaz bir durum olsa da İslam inancına göre ölüm istenmez ve talep edilmez. Peygamberimiz: "*Ölümü temenni etmeyin*" (Buhari, Temenni, 6, Tirmizi, Kıyamet, 40) buyurmuştur. Bununla birlikte ölüm sonrasına hazırlanmak ve kişinin kendine çeki düzen vermesi bakımından ölümü hatırlamak özendirmiştir. Ölümünden ve öleninden ibret almak ve kendi hayatına yön vererek ahiret hayatına hazırlanmak teşvik edilmiştir. Nitekim Hz. Peygamber; "*Vâiz olarak sana ölüm yeter*" (Tirmizi, Kıyamet, 24) buyurmuş, Hz. Ömer'in de bu ibareyi yüzüğüne yazdırmış ve ölümü unutmamak için sık sık ona bakmıştır. Yine Hz. Peygamber müminlerin kabirleri ziyaret etmelerini istemiş, "*Kabir ziyareti katı kalpleri yumuşatır, yufkılaştırır*" (Müslim, "Cenâ'iz", 106; Ebû Dâvûd, "Cen'iz", 77; Tirmizî, "Cenâ'iz",

7) buyurmuştur. Bir sahâbînin; “*Hangi mü’min daha akıllıdır yâ Rasûlallah?*” diye sormasına da “Ölümü sıkça hatırlayıp, ölümden sonrası için en iyi hazırlık yapan kimsedir. İşte gerçek akıllı insanlar onlardır...” (İbn-i Mâce, Zühd, 31) diye cevap vermiştir. Hz. Ali de ölümlü hatırlamanın hayırlı işlerin yapılmasına vesile olacağını söylemiştir. Ayrıca insanı yeryüzünde dolaşıp eski kavimlerden kalan harabelere ibret gözüyle bakmaya ve onların âkibetlerinden ders almaya davet eden âyetlerde de ölümün hatırlanmasına işaret vardır (Yûsuf 12/109; en-Neml 27/14).

Müslümanlar için ölüm bir son değil yeni bir başlangıçtır. Dünya hayatının nihayete erip yeni bir hayat olan ahiret hayatına bir yolculuktur. Allah Teâlâ dünya hayatın kulları için bir imtihan yeri olarak yaratmış, “*O ki, hanginizin daha güzel amel işleyeceğini denemek için ölüm ve hayâtı yaratmıştır*” (Mülk, 67/2), ölümü de “*Her canlı ölümü tadar. Bir imtihan olarak sizi hayırla da şerle de deniyoruz. Ve siz ancak bize döndürüleceksiniz...*” (Enbiya, 21/35) ilahi buyruğu ile zaruri bir intikal kanunu olarak vaz etmiştir. Galata Mevlevihanesinin son şeyhi Ahmed Celaleddin Dede (ö. 1946) bu gerçeği vefat etmeden önce söylediği şu beyitlerde ne de güzel ifade etmiştir:

*Dâr-ı dünya ey birâder, köhne mihmanhânedir
Dil veren vîrâneye, uslu değil dîvânedir*

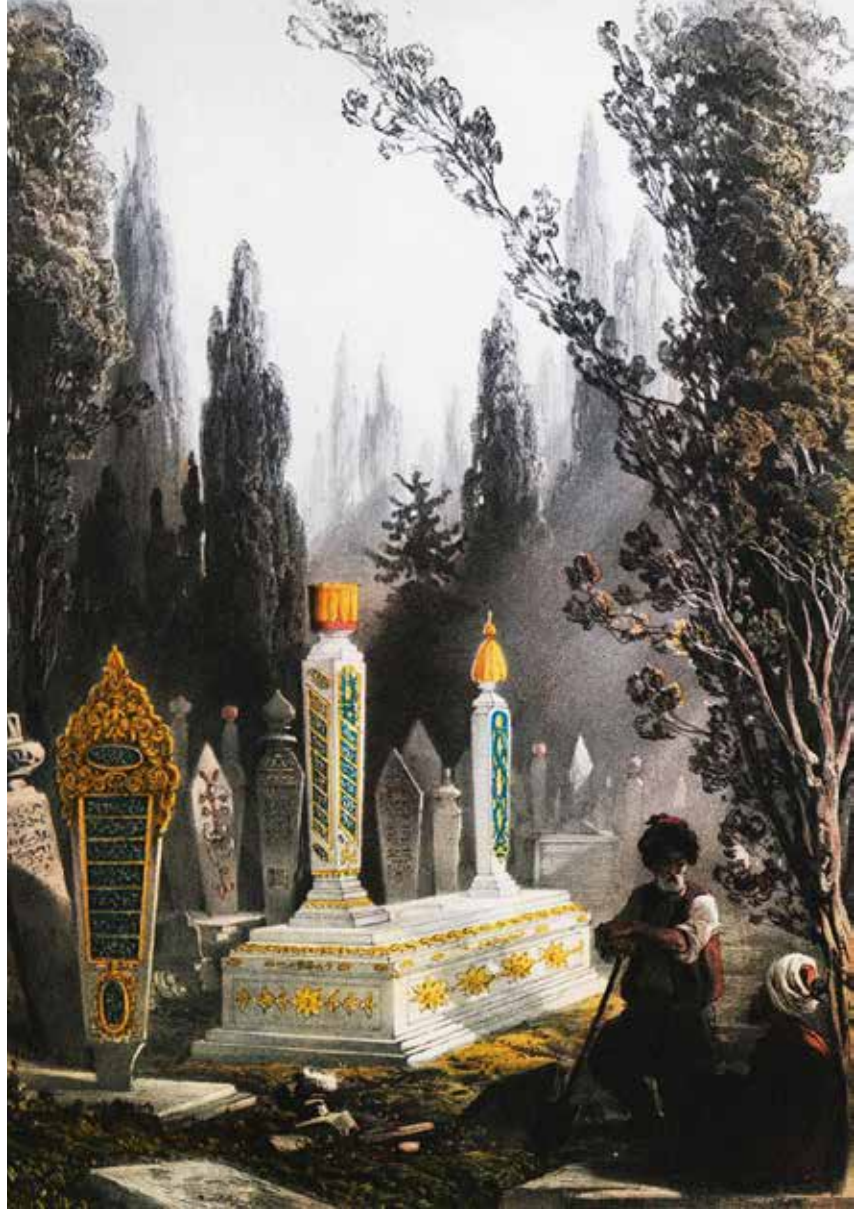
*Bir mukîm kimse bulunmaz hâne-i eflâkte
Cümle halk ehl-i sefer âlem misâfirhanedir.*

(Ey kardeşim, dünya evi eski bir misafirhanedir, gönül veren bu viraneye akıllı değil divanedir. Burada bir mukim kimse bulunmaz, zira herkes yolcu bu âlem bir misafirhanedir.)

Gazali ölüm karşısında insanları üçe ayırmıştır:

1. Dünya zevkine dalarak ahireti unutan günahkâr insanlar.
2. Ahirete inanan ve günah işlemekten pişman olup kulluğa yönelen tövbe-kârlar insanlar
3. Arifler.

Gazali’ye göre günahkârlar dünyadan haz almasını engellediği, onları hüzne

sevk ettiği ve rahatlarını kaçırdığı için ölümü hatırlamak istemezler çünkü ölümü hatırlamak onların “*Kaçtığınız ölüm mutlaka sizi yakalayacaktır*” ayeti (Cum’a 62/8) bunların halini anlatır. Tövbekâr olanlar ölümü unutmazlar ve daha çok ibadet ve iyi işler yaparak Allah katında daha yüksek mertebelere ulaşmak için ölmeyi istemezler. Ölümü ve ahireti unutmamaları nasuh tevbesi içinde yaşamaların sağlar. Arifler ise can u gönülden arzuladıkları mevlâyaya kavuşmak için ölüm yolculuğu ile “dost” diye tanımladıkları Hakk’a ermek isterler.

Meşhur sufilerden Ebu Said-i Ebu’l-Hayr (ö. 440/1049) şöyle der:

*Yâdında mı doğduğun zamanlar
Sen ağlar idin güler idi âlem
Bir öyle ömür geçir ki olsun
Mevtin sana hande, halka matem.*

Ariflerin üstünde bir zümre daha vardır ki ne ölümü ne de yaşamayı arzu etmeyip Hakk’ın takdirine gönülden bağlıdırlar. Yunus Emre misali her daim;

*“Ne varlığa sevinirim
Ne yokluğa yerinirim
Aşkın ile avunurum
Bana seni gerek seni”* derler.

Birçok ayet-i kerimede; Allah dostlarının, iman eden ve salih amel işleyen kimselerin (Yûnus 10/62-63) ölümle Allah’a kavuşmanın mutluluğunu gönüllerinde taşıdıkları dolaylı biçimde zikredilmiştir (el-Bakara 2/94; el-Cum’a 62/6). Hz. Peygamber de “*Allah’a kavuşmayı arzu eden kimse ile Allah da buluşmayı murat eder, bunu arzu etmeyen kimseyle buluşmayı ise kerih görür*” buyurmuş, bunu duyan Hz. Aişe’nin hiç kimsenin ölmeyi hoş görmediğini söylemesi üzerine Resulüler

şöyle demiştir: “*Senin zannettiğin gibi değildir. Bir mümine ölüm hali gelince ilâhî rıza ve lütufla müjdelenir. Artık onun için hiçbir şey ahiret yolculuğu kadar sevimli değildir. Kâfire ölüm hali gelince karşılaşacağı azap kendisine bildirilir. Artık onun için de hiçbir şey ölüm kadar sevimsiz olmaz. Kâfir, Allah'ın huzuruna çıkmaktan hoşlanmadığı gibi Allah da onunla mülâki olmayı murat etmez*” (Buhari, “Rikâk”, 41; Müslim, “Zikir”, 14-18).

Ölüm dünya ile ahireti yani fani olan ile baki olanı birbirine bağlayan ve insanı ebedileştiren bir köprüdür ama Gazalî'nin de dediği gibi insan bekaya taliptir, her insan ölümsüzlüğü ister, ölümsüzlüğü arzu eder. Zaten yüce Allah onu bunun için yaratmıştır. Ya cennette veya cehennemde “*Orada ebedi olarak kalacaksınız.*” (Maide, 5/119) ayetinin işaretince ebedi kalacaktır.

Ölümlü dost dostu gider. Bu sebeple ölüm yaklaşık yirmi ayette “likâ” (Allah'a kavuşmak) kavramıyla ifade edilmiştir. Bu hususu en güzel bir şekilde sufiler dile getirmiştir. Allah müminlerin dostudur, müminler de Allah'ın dostları/evliyaullahıdır. Ölümlü ile dost dostu kavuşur. Hz. Peygamber'in (sav) vefat ederken son sözü; “*Refik-i A'la'ya/En yüce Dost'a!*” (İbn Hişam, Siyer, IV, 1069; Buhari, Rikak, 42; Müslim, Selam, 46) olmuştur. Bu sebeple gerçek âşıklar hiçbir zaman ölmezler. Onlar dünya zindanından, beden hapisanesinden kurtularak maşuka kavuşurlar.

Yunus Emre;
*Ten fanidir can ölmez
Gidenler geri gelmez
Ölür ise ten ölür,*

Canlar ölesi değil diyerek bu âşıkları anlatırken Yahya Kemal de ölümü gö-

nül hoşluğu ve tebessümle karşılayanlardan şöyle söz eder;

*Ölüm âsûde bahâr ülkesidir bir rinde;
Gönlü her yerde buhurdan gibi yıllarca tüter.
Ve serin serviler altında kalan kabrinde
Her seher bir gül açar; her gece bir bülbül öter.*

Ölüm hususunda en dikkate değer yorumları ehl-i hal olan mutasavvıflar yapmışlardır. Mutasavvıflar biri zorunlu (iztirari) diğeri iradi olmak üzere iki çeşit ölümden bahsederler. Onlara göre ruhun bedenden ayrılması gerçek ve zorunlu yani biyolojik ölüm; nefsin hevâ ve hevesini, arzu ve isteklerini riyazet ve mücahede yok etmek, “Ölmeden evvel ölmek” deyimiyile kastedilen iradî ölümdür. Kur'an'da söz konusu edilen

iki ölümden (el-Mü'min 40/11) biri iradi ölümdür. Hz. Peygamber bu bağlamda dünyada bir yolcu gibi olmayı veya kendini ölü gibi görmeyi tavsiye etmiştir (Müsned, II, 24, 41; İbn Mâce, "Zühd", 3; Tirmizî, "Zühd", 20). Cüneyd-i Bağdâdî tasavvufu bu anlayış üzerinden tarif ederek; "Tasavvuf Allah'ın seni sende öldürmesi ve kendisiyle yaşatmasıdır" demiştir. Sufiler ölümü ve sonrasını çokça tefekkür ederek ölmeden evvel ölüme sırrına ermeyi arzu etmişler ve bu hale ulaşmak içinde nefislerini tezkiye ederek, daha çok riyazet, ibadet ve zikirle meşgul olmuşlardır. Hatta ölümü renklerle ifade ederek ayrıca beyaz, siyah, kırmızı ve yeşil olmak üzere dört ölümden bahsetmişlerdir. "Az yemek beyaz, eza ve cefaya tahammül siyah, nefse muhalefet kırmızı, yamalı elbise giymek yeşil ölümdür" demişlerdir.

Yine sufilerle göre Hak âşıkları da şehitler gibi ölemezler. Bu hususu Yunus Emre;

"Âşık öldü *deyû salâ verirler*. Ölen *hayvân-durur âşıklar ölmez*" beytinde özellikle vurgulamıştır. Ebû Saîd-i Ebû'l-Hayr gibi birçok mutasavvıfa göre de ölüm sevinilecek bir durumdur. Hakk'a vuslat olan Aşık'ın Maşuk'una kavuştuğu bir düşüncedir. Ölümün yeni bir doğum olduğunu, vefat ettiğinde kendisi için ağlanmamasını vasiyet eden Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî (672/1273) de bu sufilerden biri olmakla birlikte ölümle ilgili belki de sufilerin bütün düşüncelerini en öznlü şekilde dile getiren "ölümü sevdiiren" bir öncü olmuştur.

Mevlâna'da ölüm; diğer mutasavvıflarda olduğu gibi, "Lâ-yemût" (Mutlak ve Ölümsüz) olana veya "asla/öze" bir dönüşüdür. Mevlâna'nın bu fikri, Mesnevi'nin ilk on sekiz beytinde veciz bir şekilde "ney metaforu" ile anlatılmaktadır. Başta Mesnevi olmak üzere diğer tüm eserlerinde de ölüm, değişik yönleriyle, hikâye, mizah ve teşbihlerle ele alınmıştır. Mevlâna ölümsüzlüğün yolunun ölümden geçtiğini vurgulamış, ölümü ebediyetin bir kapısı veya ölümsüzlüğe erişmenin bir geçidi olarak dile getirmiştir.

Mevlâna da tasavvuf geleneğinde sıkça vurgulandığı gibi ölümü; "İradi Ölüm" ve "Tabii Ölüm" diye ikiye ayırmaktadır. Tasavvufi terbiye metotlarıyla ve riyazetle ruhun arındırılması ve nefsin hükmünden kurtarılması olan iradi ölüm Hz. Peygamber'in; "ölmeden

önce ölüünüz" hadisinin Mevlâna dilinden söylendiğidir.

Mevlâna iradi ölümü eserlerinde şu cümlelerle vurgular:

"Riyazetle beden ölmesi, diriliktir. Şu bedene zahmet vermek, ruhu ölümsüzlüğe ulaştırmaktır."

"Ne mutlu o kimseye ki ölmeye önce öldü. Yani bu bağın, bu üzümün aslından bir koku aldı."

"Eğer beden ölürse ona baş üstünde yer verirler, onu baş üstünde götürürler. Eğer diri olursa onu çekemezler, başına ayağına kastederler..."

Müslümanlar için ölüm bir son değil yeni bir başlangıçtır. Dünya hayatının nihayete erip yeni bir hayat olan ahiret hayatına bir yolculuktur. Allah Teâlâ dünya hayatın kulları için bir imtihan yeri olarak yaratmış, "O ki, hanginizin daha güzel amel işleyeceğini denemek için ölüm ve hayatı yaratmıştır", ölümü de "Her canlı ölümü tadar. Bir imtihan olarak sizi hayırla da şerle de deniyoruz. Ve siz ancak bize döndürüleceksiniz..."

Sufiler ölümü “ölmeden önce ölünez” hadisiyle anlayarak, nefislerini terbiye etmişler ve ölmeden önce ölmenin sırrına ererek bedeni ölümü, Hakk’a vuslat zamanı olarak nitelemişlerdir. Âşık maşukuna ölümle kavuşmuş ve hiçbir zaman ölümden endişe etmeyen gönül ehli âşıklar ölümü, “Ölen hayvan imiş âşıklar ölmez” veya “Aşksız yaşama ki ölmeyesin” diyerek hoş bir gidiş olarak karşılamışlardır.

Mevlâna, Allah’ın kullarından muradının da iradi ölüm olduğunu belirterek, Allah’ın “...Canına, başına ant olsun ki, sen ölmedikçe, benlikten kurtulmadıkça, kendimi sana vermem.” buyruğunu vurgulamış ve “Ben aşk derdinden öldüm, bir an için olsun bana nefes et, üfür. Üfür de o mübarek nefesle, ben ölümsüz bir hayata kavuşayım.” diyerek O’na vuslat için âdeta yalvarmıştır.

Mevlâna’ya göre nefis ile mücahede sonucunda elde edilen iradi ölüm, tabii ölümün korkulan yüzünü sevimli hale getirecektir. Bunu da Rubailerden de şu şekilde terennüm etmiştir:

“Ölümda adalet ve din ehline bir başka hayat vardır. Ölümden temiz ruhlara, huzur ve sükûn gelir. Ölüm Hakk’a kavuşmadır, cefa etmek kin gütmek değildir. Fakat ölmeyen kimse (öleceğim diye) sürekli ölü, durur. En büyük derdi de budur.”

“Eğer senin uğruna can veririm sevinerek ölürüm. Senin kölenin kölesi olurum, neşe ile can veririm...”

Mevlâna tabii ölümü ise ten kafesine mahkûm edilmiş, Allah’tan bir parça (nefha-i ilâhî) olan ruhun tekrar aslına dönmesini, Âşık ile Maşuk’un kavuşması olarak niteler. Bu hususu da şöyle takdim eder;

“Ben ölürsem sakın bana ‘öldü’ demeyin. Aslında ben ölü idim, dirildim, beni dost aldı, götürdü.”

“Hayat denizinden geçip giden bir gemide bulunan kişi, karşı kıyıda ki kamışlığın yürüyüp geçtiğini sanır. Tıpkı bunun gibi dünyadan göçüp gidiyoruz da sanıyoruz ki bu dünya gidiyor.”

“...Ecel günü aşkı bırakıp da korkudan can derdine düşen, cana bakan gözden bıkmışım, usanmışım.”

“Ecel gelince, can bedenden uçar. Eski giyişi gibi bedeni sırtından çıkarır atar.

Böylece topraktan yaratılan teni gene toprağa geri verir de kendi eski nurundan bir ten yapar ve ona bürünür.”

“Kuşa, kafesi bırakıp uçmak nasıl hoş, tatlı gelirse bana da ölmek ve bu yurttan göçmek öyle hoş, öyle tatlı geliyor.”

“Dünya aslanı av ve rızık arar, Allah aslanı hürlük ve ölüm!”

Çünkü ölümda yüzlerce hayat görür de varlığını pervane gibi yakıp yandırır.

Ölüm isteği, doğru kişilerin boyunlarına bir halkadır.”

Ruhun hürriyetini kazanma aşkından doğan bu ölüm sevgisi, Mevlâna’nın ölüm karşısındaki tavrını belirleyeceğimiz önemli bir ipucudur. Mevlâna’nın ölüm sevgisi, ideal bir iştiyaktan başka bir şey değildir. Bu iştiyakını da süt emen çocuğun süte, hazinedarın hazineye iştiyakıyla teşbih eder;

“Süt emen çocuk sütü nasıl isterse, sen de ölümü öyle istersin, seni tutsak eden bir hastalık bir dert yüzünden değil!”

Mevlâna’ya göre ölüm, insanın iç dünyasının bir aynasıdır. Ölümden korkanlar, kendi iç yüzlerinin çirkinliklerinden, kötü işlerinin nefislerinde bıraktığı izlerden korkmaktadırlar;

“Ey ölümden korkup kaçan can, işin aslını sözün doğrusunu istersen, sen ölümden korkmuyorsun kendinden korkuyorsun. Çünkü ölüm aynasında ürkep korktuğun ölümün çehresi değil, senin çirkin yüzündür. Senin ruhun bir ağaca benzer, ölüm ise o ağacın yaprağıdır. Her yaprak ağacın cinsine görür. O yaprak iyi ise de kötü ise de senden bitmiştir. Nasıl ki hoş olsun hoş olmasın, senin gönlüne gelen, her hayal her düşünce senden, senin kendi varlığından gelmişse.”

Hz. Peygamber “Uyku ölümün kardeşidir” buyurmuştur. Mevlâna da bu hadisten hareketle ölümün uykunun kardeşi olduğunu şöyle dile getirir:

“Uykumuz ölümün kardeşidir, bu kardeşi gör, o kardeşi anla”

“Bizim uykumuz ve uyanmamız ölümle mahşere iki şahittir.”

Mevlâna dünyayı da bir rüya olarak

niteler ve dünyayı uyuyan kişinin düş görmesine benzetir. Ne zaman ki ölüm gelir çatar, bu zannından kurtulur ve yerini yurdunu görünce gamlandığına, tasalandığına güler...”

Mevlâna'ya göre ölmek, aslında dirilmektir. Hayat ölümdür, abıhayat kararlıklar içinde gizlenmiştir. Ölüm, ölüm değildir, görünüşte ölümdür ama gerçekte bir evden bir eve göçüştür.

Mevlâna ölümü, ruhun aslına dönüşü, “kavuşma” ve “vuslat” terimleriyle ifade etmektedir. Bu, sevenle sevilenin, Aşık'la Maşuk'un kavuşmasıdır. Hak aşıklarının hayatı ölümdedir. Bu konuda Hallac-ı Mansur'la aynı fikri paylaşmaktadır. Hallac Dîvân'ında; “*Ey fedakâr dostlar beni öldürün, çünkü benim hayatım ölümdedir. Benim ölümüm yaşamaktır, hayatım ölmektir*” diyordu.

Mevlâna, ölümsüzlüğe erişmenin, asla rücu etmenin ve Maşuk'la buluşmanın herkese nasip olmayacağını, bunu ancak nefisini tezkiye edenlerin, ruhi tekâmülünü tamamlayanların başarabileceğini savunmaktadır. Mevlâna'ya göre bunun yolu da aşktır. Bunu da şöyle ifade eder;

“*Aşksız yaşama ki ölmeyesin, Aşk yolunda can ver ki, sonsuz bir hayata kavuşasın*”

“*Gerçeklerden haberi olarak ölen Hak âşıkları, sevgilinin huzurunda şeker gibi erirler. Ötelerden haberdar olanlar, Hak sevgisinde derlenip toparlananlar, şu insan kalabalığı gibi ölmeyezler. ... Aslında hak âşıklarından ölüm uzaktır. Onlar ne ölümler ne de yok olurlar...*”

Mevlânâ eserlerinde iradi ve tabii ölüm konusuna kâfi ölçüde yer ayırmıştır. Hayatın bir ayrılık hikayesinden ibaret olduğunu savunan, ölümün korkulacak bir durum olmadığını aksine, Hak âşıkları için arzulanan bir husus olduğunu savunan Mevlânâ'nın, bütün bu söyledikleri, yolunu takip eden Mevlevîler için bir rehber olmuştur.

Özellikle vefatı öncesi dostlarını telsiyet etmek için şu gazeli söylemiştir;

“Öldüğüm gün tabutum götürülürken, bende bu dünya derdi var sanma.

Benim için ağlama, yazık vah vah

deme! Şeytanın tuzağına düşersen o zaman eyvah demenin sırasıdır.

Cenazemi gömdüğün zaman firâk, ayrılık deme! Benim buluşmam, kavuşmam işte o zamandır.

Beni toprağa verdikleri zaman elveda, elveda demeye kalkışma! Mezar cennet topluluğunun perdesidir.

Batmayı gördün değil mi? Doğmayı da seyret. Güneşle aya guruptan hiç ziyân gelir mi?

Yere hangi tohum ekildi de bitmedi? İnsan tohumu bitmeyecek diye şüpheleniyor musun?

Toprağa konduğumu sanıyorsun değil mi? Ayağımın altında bu yedi gök vardır.”

“*Bizim mezarımızı toprakta arama. Bizim türbemiz âşıkların gönlündedir.*”

Yukarıdan beridir ifade etmeye çalıştığımız Mevlânâ'nın ölüm üzerine ortaya koyduğu düşünceleri, Mevlevîlik kültürünün şekillenmesinde etkili olmuş, Mevlânâ'nın bu mesajlarını alan Mevlevîler, onun Allah'a/Maşuk'una kavuştuğu veya ölümsüzlüğe erdiği geceyi “*Aşıklara ölüm düğündür...*” diyerek “*Şeb-i Arûs*” (Düğün Gecesi) metaforuyla ifade etmişlerdir.

Sonuç

Ölüm Müslümanlar için bir son değildir. Yeniden bir başlangıçtır, insanın devam eden varlık serüveninin bir bölümü veya iman edilen öteki âleme bir doğumdur. Ahirete iman eden mü'minler ölümü imtihanla geçen dünya hayatının bir neticesi ve ahiret hayatına açılan bir kapı olarak görmüşler, bu anlayışla ölümle gidilecek hesap gününe hazırlıklı olmayı yaşarken daima hatırlarında tutmuşlardır. Kur'an-ı Kerim ve Hadis-i şeriflerde gelen ölümle ilgili naslar Müslümanlarda ölüm korkusunu gidermiş, bu anlayışla mezarlıklarını şehir içlerine, mahalle ortalarına ve cami kenarlarına yapmışlardır. Bu mekanlar iki alemin (dünya/ahiret) bir bütünün iki yarısı telakkî eden Müslümanlar için bir “susmuşlar yurdu” olmuştur. Ölenler normal hayattan hiçbir zaman uzak tutulmamış, her daim okunan Fatihalarla, onlar adına yapılan hayır ve hasenatlarla ve bayramlar ve mübarek

günlerde ziyaretlerle var ve yaşıyor gibi muamele görmüştür.

Özellikle de sufiler ölümü “ölmeden önce ölümlü” hadisiyle anlayarak, nefislerini terbiye etmişler ve ölmeden önce ölmenin sırrına ererek bedeni ölümü, Hakk'a vuslat zamanı olarak nitelemişlerdir. Âşık maşukuna ölümle kavuşmuş ve hiçbir zaman ölümden endişe etmeyen gönül ehli âşıklar ölümü, “Ölen hayvan imiş âşıklar ölmez” veya “*Aşksız yaşama ki ölmeyesin*” diyerek hoş bir gidiş olarak karşılamışlardır.

Kaynaklar

Abdulkerim Kuşeyri, *Kuşeyri Risalesi*, Hazırlayan: Süleyman Uludağ, 2. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul 1981.

Ebû Abdullah Haris B. Esed Muhâsibî, *er-Rî âye li-Hukûkîllâh*, Neşreden: Abdülkâdir Ahmed Atâ, Kahire 1390/1970.

Ebu Nasr Serrac Tusi, *El-Luma' İslam Tasavvufu*, Tercüme: H. K. Yılmaz, Altınoluk Yayınları, Ankara 1996.

Firûzanfer, *Bediuzzaman Mevlânâ Celâleddin, Çeviren: F.N. Uzluk*, MEB Yayınları, İstanbul 1990, s. 155-156.

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Mevlânâ Celâleddin, İnkılab Kitabevi*, İstanbul 1985.

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Mevlevîlik Adab ve Erkanı, İnkılab ve Aka Kitabevi*, İstanbul 1963, s. 102-104;

Hallaç, H. Mansur, *Le Dîvân d'al-Hallaç*, (terc. Ve takdim, Louis Massignon), Paris 1995, s. 33-34;

Mevlâna Celâleddin Rûmî, *Dîvân-ı Kebîr, Remzî Kitabevi*, İstanbul 1960, 656, 1353, 2573, 3172.

Mevlâna Celâleddin Rûmî, *Mesnevî*, (çev. Veled Çelebi İzbudak) MEB Yayınları, İstanbul 1995, I-VI.

Mevlâna Celâleddin Rûmî, *Rubâiler Hz. Mevlânâ'nın Rubâileri*, Hazırlayan: Şefik Can, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001, 917.

Muhammed Fuâd Abdülbâkî, *el-Mu'cemül-müfehres li-elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul 1982.

Muhammed Gazzâlî, *İhyâ ü 'Ulûmi'd-dîn*, Kahire 1358/1939, IV, 433-482.

Özemre, Ahmed Yüksel, *Üsküdar'da BirAttarDükkanı*, 2. Baskı, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 1997.

Sultan Veled, *İbtidânâme*, (çev. Abdülbaki Gölpınarlı), Ankara 1976, 1850-1860, 8470-8480.

Topaloğlu, Bekir, “*Ölüm*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2007, 34/34-35.

Uludağ, Süleyman, “*Ölüm ve Ötesi*”, <https://www.koprudergisi.com/index.asp?Bolum=EskiSayilar&Goster=Yazi&YaziNo=8>. 03.01.2020.

Uludağ, Süleyman, “*Ölüm*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2007, 34/37-38.

Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1996, s. 364.

Yakıt, İsmail, “*Mevlânâ ve Ölüm Felsefesi*”, 3. Milli Mevlânâ Kongresi (Tebliğler), 12-14 Aralık 1988, Konya 1989, s. 82.